

เว็ทเอกหลวงสินธุ์สงครามชัย พล.ต.อ. หลวงอดุลย์เดชจรัส พลเอก
มังกร พรหมโยธี พลเอกหลวงสินาคโยธารักษ์ พลโท ประยูร
ภมรมนตรี พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ พระราชธรรมนิเทศ และนาย
สังข์ พิธินทัย (นายมัน นายคง) เป็นต้น. เพื่อนำตัวไปขึ้นศาลทหารที่
ญี่ปุ่นแต่ท่านปรีดี ฯ ก็ได้ใช้ความรู้ทางกฎหมาย และความสามารถทางการ
เมืองปกม็องกลุ่มอาชญากรรมสงครามของไทยเอาไว้ได้ ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

สุพจน์ ดำเนินการ. วิชา (เลขานขอ) ดร. ปรีดี พนมยงค์.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ประจักษ์ปกพิมพ์, ๒๕๑๔.
-๒๕-

52

แผนชุดคอคอดกระ

ในระหว่างที่ท่านปรีดี พนมยงค์ อยู่ในประเทศจีนนั้น รัฐบาลไทย
ขณะนั้นคือรัฐบาลของพลโทถนอม กิตติขจร (ยศขณะนั้น) มีความดำริที่
จะชุดคอคอดกระ เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ ในฐานะที่
ท่านปรีดี พนมยงค์ เคยสนใจและศึกษาเกี่ยวกับการชุดคลองคอคอดกระมา
ตั้งแต่สมัยที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในรัฐบาลของพลเอกพระ
ยาพหลพลพยุหเสนา

ดังนั้น เมื่อรัฐบาลของพลโท ถนอม กิตติขจร มีความดำริใน
การชุดคลองคอคอดกระขึ้นมาใหม่ และประกอบกับรัฐบาลขณะนั้นได้เรียกร้อง
ประชาชนให้เสนอข้อคิดเห็นต่อรัฐบาลในด้านต่าง ๆ เพื่อรัฐบาลจะได้นำไป
พิจารณาประกอบการบริหารประเทศชาติ เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมต่อไป

ท่านปรีดี พนมยงค์ ในฐานะประชาชนคนไทยคนหนึ่ง จึงได้
แสดงความคิดเห็นในเรื่องการชุดคลองคอคอดกระ โดยเสนอความคิดเห็นผ่าน
สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยในขณะนั้นตั้งข้อความรายละเอียดต่อไปนี้

กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓

เขียน นายกสสมาคมหนังสือพิมพ์ ประเทศไทย

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้ทราบข่าวจากวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ถึงความดำริของรัฐบาลไทยปัจจุบันที่จะชุดคลองคอคอดกระ ประโยชน์ทางตรงและทางอ้อมที่ชาติไทยจะได้จากคลองนี้ ก็คงมีผู้คิดกันมากแล้ว ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวซ้ำ ข้าพเจ้าขอเน้นเฉพาะความเป็นเอกราชทางเศรษฐกิจของชาติ คือถ้าการชุดคลองนี้ดำเนินไปโดยอิสระตามกำลังของชาติไทยเราเอง และบ่อนักันมิให้อยู่ใต้อิทธิพลของต่างชาติได้ ก็จะเป็นวิถีทางอีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ชาติไทยได้มีความเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น

โดยที่นายกรัฐมนตรีปัจจุบันได้เคยแถลงไว้ว่ายินดีรับฟังความเห็นของคนไทยทั่วไป ข้าพเจ้าจึงคิดว่าการศึกษาค้นคว้าและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างคลองนี้ที่ข้าพเจ้าเคยมีอยู่บ้างเล็กน้อย อาจจะเป็นประโยชน์แก่มวลราษฎรไทยและรัฐบาลไทยบ้างก็เป็นได้ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเขียนจดหมายมายังท่านเพื่อขอให้ท่านนำส่งต่อไปยังรัฐบาล และก่อนนำส่งของให้ท่านคัดกับอดีตนายกหมายฉบับนั้นแจกไปยังหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อราษฎร และรัฐบาลรับไว้ประกอบพิจารณาในการที่จะสร้างคลองนี้ ให้สำเร็จตามอุดมการณ์ดังกล่าวข้างต้น

๑. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ขณะที่เราล่องเรือข้าพเจ้าโดยสารไปยังประเทศฝรั่งเศสได้แล่นผ่านคลองสุเอซนั้น ข้าพเจ้าได้ถามอาจารย์เลเดแกร์ (ชาวฝรั่งเศสที่เคยเป็นที่ปรึกษากฎหมายและอาจารย์โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม) ซึ่งเดินทางไปด้วยถึงเรื่องราวของคลองสุเอซ เมื่ออาจารย์ได้เล่าให้ฟังพอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้ระลึกถึงเรื่องที่เคยได้ยินมาตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนมัธยมอยู่ว่า

รัฐบาลไทยสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้ดำริที่จะชุดคลองที่คอคอดกระแต่มีอุปสรรคเนื่องจากปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ ข้าพเจ้าจึงได้ถามอาจารย์ผู้นั้นว่า ถ้าประเทศสยามจะพ้นความคิดจะชุดคลองกระชนมาอีกต่างประเทศจะว่าอย่างไร ? อาจารย์ตอบว่า สำหรับฝรั่งเศสไม่มีปัญหา คือถ้าชุดได้ก็เป็นกาดี เพราะจะทำให้คมนาคมระหว่างฝรั่งเศส กับอินโดจีนทางทะเลสั้นเข้าอีก อาจารย์ได้เล่าให้ฟังถึงการที่ชาวต่างประเทศเสนอโครงการต่อรัชกาลที่ ๕ เพื่อขอชุดคลองที่กล่าวนี้ ท่านแนะนำว่า ถ้าข้าพเจ้าสนใจที่จะทำประโยชน์ให้ประเทศของข้าพเจ้าแล้ว เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในฝรั่งเศส ก็ควรค้นคว้าศึกษาถึงเรื่องคลองนี้ และเทียบเคียงดูกับเรื่องคลองสุเอซ คลองปานามา คลองคีล ของเยอรมัน คลองโคโรนัสของกรีซ

ต่อมาเพื่อนของข้าพเจ้าจำนวนหนึ่งกับข้าพเจ้าได้คิดทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย ตั้งแต่เรายังอยู่ด้วยกันในประเทศฝรั่งเศส ข้าพเจ้าได้เสนอหลักการอันเป็นรากฐานสำคัญที่เป็นจุดหมายของข้าพเจ้าในการเปลี่ยนแปลงนั้น คือจุดประสงค์อันยิ่งใหญ่อยู่ที่ความปรารถนาให้ชาติไทยมีความเป็นเอกราชสมบูรณ์ ซึ่งรวมทั้งเอกราชในทางเศรษฐกิจด้วย (ผู้อ่านเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจของข้าพเจ้าคงเห็นความปรารถนาของข้าพเจ้าในเรื่องที่กล่าวแล้ว) มิตรสหายดังกล่าวแล้วได้ตกลงมอบให้ข้าพเจ้าพิจารณาปัญหาแก่เศรษฐกิจของชาติ ข้าพเจ้าจึงได้พิจารณาตามสติปัญญาอันน้อยของข้าพเจ้า และโดยเฉพาะการชุดคลองที่คอคอดกระนั้น

ข้าพเจ้าได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการขุดคลองที่คอคอดต่าง ๆ ตามที่
อาจารย์เลเตแกร์เคยแนะนำไว้

ผลแห่งการศึกษาค้นคว้าของข้าพเจ้าในสมัยนั้น ทำให้ข้าพเจ้าเห็นว่า
ในแง่การขุดคลองที่คอคอดต่าง ๆ ซึ่งแม้ภูมิประเทศจะเป็นภูเขา ก็
สามารถทำได้ เช่นคลองปานามาเป็นต้น แต่ปัญหาอยู่ที่แรงงาน, ทุน, การ
เมืองระหว่างประเทศ

ในเรื่องแรงงานนั้น ปรากฏว่าการขุดคลองสุเอซ ต้องใช้วิถีเกณฑ์
แรงงานอาหรับซึ่งต้องล้มตายกันมาก ส่วนการขุดคลองปานามา นั้น แม้จะใช้
วิถีจ้างคนงาน แต่คนงานก็ต้องล้มตายเพราะไข้มาลาเรียมาก การขุดคลอง
คิลและคลองโควินธ์ไม่มีปัญหาดังกล่าวนี้ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าถ้าจะขุดคลองคอคอด
กระแล้ว ก็ต้องใช้วิถีจ้างคนงานและเครื่องมือที่ทันสมัยกว่าแต่ก่อน
และต้องระวางเรื่องโรคภัยไข้เจ็บของคนงาน ซึ่งรัฐบาลมีทางแก้ปัญหานั้นได้

ในเรื่องเงิน ทุนนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า การขุดคลองคิลและคลองโควินธ์
ได้ใช้จ่ายเงินของประเทศนั้น ๆ เองจึงไม่มีปัญหาอันใดที่ต่างประเทศ
จะแทรกแซงในธุรกิจอันเป็นไปตามอธิปไตยของชาตินั้น แต่สำหรับ
คลองสุเอซนั้นก็รู้จักกันอยู่ทั่วไปแล้วว่าต้องใช้ทุนของหลายประเทศ อัน
ทำให้โดยปกติต้องเสียอธิปไตยในเขตต์คลองนั้นไป ส่วนการขุดคลอง
ปานามา นั้น เดิมฝรั่งเศสได้รับสัมปทานจากประเทศโคลัมเบีย ซึ่ง
เป็นเจ้าของเขตต์ปานามา แต่บริษัทนั้นขุดไปไม่สำเร็จ การงานต้อง

หยุดงักกลางและมีการชำระบัญชีบริษัทนั้น ต่อมา ส.ร.อ. ได้ทำ
การเจรจากับโคลัมเบียเพื่อขอสัมปทาน รัฐบาลโคลัมเบียสมัย
นั้นได้ประวิงการสัตยาบันตกลงกับ ส.ร.อ. เพื่อเกี่ยงที่จะได้
ประโยชน์ยิ่งขึ้น ใน ค.ศ. ๑๘๑๓ ได้เกิดมีขบวนการแบ่ง
แยกดินแดนโคลัมเบีย โดยแยกเขตต์ปานามาออกเป็นอีก
ประเทศหนึ่งต่างหากจากโคลัมเบีย รัฐบาลโคลัมเบียได้ส่งกอง
ทหารไปเพื่อจะปราบขบวนการนี้ แต่ได้ถูกต้านโดยนาวิกโยธิน
ของอเมริกาแห่งเรือลาดตระเวณ ส.ร.อ. ชื่อ "แนชวิลล์" ซึ่ง
อำนาจของสัญญาที่มีไว้แต่ปางก่อนว่า ส.ร.อ. มีสิทธิคุ้มครอง
ที่จะให้บริเวณคอคอดปานามาเป็นแดนเปิด การสู้รบระหว่าง
กองทหารของรัฐบาลโคลัมเบียกับขบวนการของปานามาจึง
สงบลงต่อมาอีกไม่กี่วันรัฐบาล ส.ร.อ. ก็รับรองประเทศ
ปานามาที่ตั้งขึ้นใหม่นั้นและประเทศปานามาก็ทำสนธิสัญญาแยก
เขตต์คลองปานามาให้อยู่ในความอารักขาของ ส.ร.อ. ฉะนั้น
ปัญหาเรื่องทุนก็เกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิด และ
อาจเป็นเหตุให้มีการ แบ่ง แยก ดิน แดนตั้งเป็นประเทศใหม่เช่นประเทศ
ปานามาเป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาการเมืองระหว่างประเทศโดยทั่วไปนั้น ก็เป็น
ต้นประจักษ์อยู่แล้วสำหรับคลองสุเอซและคลองปานามา ส่วนคลองคิลกับ

คลอง โครินธ์ไม่มีปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับการขุดคลองกระในสมัย
ที่ข้าพเจ้าศึกษาอยู่นั้นเห็นว่าปัญหาได้มีอยู่แต่เพียงที่เราจะต้องระมัดระวังระบบ
อาณานิคมอังกฤษอย่างเดียวกัน คือต้องระวังถึงตัวอย่างของคลองอื่น ๆ ที่
จะมีผลในทางการเมืองตามมาอีกด้วยถ้าหากเราไม่ระมัดระวังให้ดี และถ้าคิดหา
ทุนโดยการกู้เงินจากต่างประเทศแทนที่จะเอาทุนของเราเองแล้วจะทำให้มีภาระ
หลายอย่างติดตามมา

๒. ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๗ ขณะที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทยนั้นกรมโยธาเทศบาลสมัยนั้น (ที่โตตั้งขึ้นโดยรวม
กรมทางกับกรมนคราทรเข้าเป็นกรมเดียวกันมีหน้าที่ในการทางทั่วราชอาณาจักร
และการคมนาคมส่วนท้องถิ่น) ได้จัดร่างโครงการทางทั่วราชอาณาจักรตามคำ
สั่งของข้าพเจ้าเสร็จแล้วได้เสนอร่างโครงการนั้น มายังข้าพเจ้าเพื่อพิจารณา
เมื่อข้าพเจ้าพิจารณาถึงการสร้างทางจากชุมพรผ่านกระบี่เพื่อไปยังระนองและหัง
งาแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้หวัหวัระลึกถึงการขุดคลองที่คอคอดกระว่าสมควรที่จะได้พิน
ชนมาอีก แทนที่จะสร้างทางอย่างเดียวซึ่งจะเป็นวิถีทางอย่างหนึ่งในการช่วย
ให้ชาติไทยมีความเป็นเอกราชทางเศรษฐกิจสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามอุดมการณ์ของ
คณะราษฎร แต่ปัญหาการขุดคลองกระนั้น เกล็นขอบเขตต์ของกระทรวงมหาด
ไทยโดยเฉพาะ ข้าพเจ้าจึงได้นำเรื่องไปเสนอเจ้าคุณพหล ๆ นายกรัฐมนตรี
เจ้าคุณพหล ๆ ตอบว่า ถ้าขุดได้ก็เป็นการดีเพราะท่านเองเคยผ่านคลองสุเอ
มาเหมือนกัน และเคยอยู่ในประเทศเยอรมันที่มคลองคิลเชื่อมทะเลเหนือกับ

บอดติกที่คอคอดใกล้กับประเทศเดนมาร์ก จึงอยากให้เราขุดคลองที่คอคอดกระ
บ้าง ท่านถามว่าเราจะเอาเงินมาจากไหน ก็ต้องระวังต่างประเทศ ข้าพเจ้า
เรียนต่อท่านเจ้าคุณ ๆ ว่า ข้าพเจ้าก็มีความวิตกอยู่อย่างท่านแต่ก่อนอื่นทีเดียว
เราจะขุดคลองนั้นต่อเมื่อเรามีทุนของเราเอง เพราะถ้าขึ้นใช้วิธีกู้ยืมจากต่าง
ประเทศแล้วก็จะทำให้เราต้องผูกพันกับเจ้าหน้ ึ่งทางนิตินัยและพฤตินัย
ข้าพเจ้าจะปรึกษาหลวงเดชาติวงศ์ (ม.ล. กริ เดชาติวงศ์) เพื่อนร่วมก่อการ
วันที่ ๒๔ มิถุนายน ย้ายจากกรมรถไฟมาเป็นนายช่างในกรมโยธาเทศบาล
ซึ่งเป็นผู้ร่างโครงการทางทั่วราชอาณาจักร ว่าการขุดคลองกระจะสันคำใช้จ่าย
สักเท่าใด แล้วจะพิจารณาว่ากระทรวงการคลังจะมีเงินให้หรือไม่ ข้าพเจ้า
เรียนท่านเจ้าคุณ ๆ ต่อไปว่า ปัญหาต่างประเทศนั้นนอกจากการบ้องกัน
โดยไม่กู้เงินเขามาขุดคลองแล้ว เราจะต้องระวังไม่เพียงแต่อังกฤษเท่า
นั้น แต่ต่างชาติที่เบนมหาอำนาจทั้งหมด เราจะต้องเอาเยี่ยงคลองคิลของ
เยอรมันและคลองโครินธ์ของกรีก ซึ่งอยู่ภายใต้อธิปไตยของชาตินั้นเด็ดขาด
ไม่ใช่วิธีการอย่างคลองสุเอซหรือคลองปานามา

ข้าพเจ้าเรียนท่านเจ้าคุณพหล ๆ ว่าประเทศอังกฤษยอมถูกกระทบกระ
เทือนโดยเฉพาะ ถ้าเราขแย้งกับเขาว่าแม้สิ่งใดไปรัจะขาดรายได้เนื่องจากผ่าน
กันค้าของไทยก็ตาม แต่อินเดียกับพม่าของอังกฤษยอมได้ประโยชน์จากคลอง
นี้ด้วย แม้พอค้าที่ลบนตนเองก็ได้ประโยชน์เพราะมีหน้ ๆ บริเตนซื้อสินค้า
หนัก ๆ เช่นไม้สักและข้าวจากประเทศไทยเป็นจำนวนมากเมื่อค้าขนส่งถูกลง

พ่อค้าอังกฤษเองก็ได้ประโยชน์คุ้มหรือเกินกว่าที่ได้ทางสิงคโปร์ การที่เราจะ
ขุดคลองกระตามอริปไตยของเราได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัญหาแห่งการรัก
อริปไตย และความเป็นเอกราชทั้งมวลของชาติ ข้าพเจ้าเห็นว่าวิธีการที่
สำคัญก็คือ เราต้องรักษาคุณภาพแห่งอำนาจไว้ให้ได้โดยไม่ลำเอียง
ถ่วงตาตั้งหน้าไปทางชาติใดชาติหนึ่ง ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลที่ท่านเจ้า
คุณ ๆ เป็นหัวหน้าอยู่นั้น ก็ได้รักษาคุณภาพแห่งอำนาจไว้เป็นอย่างดี
และถ้าเราช่วยกันประคองรักษาต่อไปเราจะรักษาความเป็นเอกราชของชาติไว้ได้
ท่านเจ้าคุณ ๆ ตอบว่า "จริง" แล้วท่านเสริมต่อไปว่าถ้าเราลงเสียคุณภาพ
แห่งอำนาจแล้วคุณภาพอื่นๆ ก็เสียตามไปด้วยบ้านเมืองก็จะพังทะลาย

ข้าพเจ้าเรียนท่านเจ้าคุณ ๆ อีกว่า สิ่งที่ข้าพเจ้าเป็นห่วงอยู่ ก็คือการ
เจรจาแก้ไขสัญญาที่ไม่เสมอภาค เวลานี้ยังไม่ได้แก้ไขสัญญากับต่างประเทศ
คือถ้าเราลงมือขุดคลองก่อนแล้วก็จะทำให้การเจรจาแก้ไขสัญญาเช่นนั้นขลุ่ย
ได้ เราต้องจัดการแก้ไขสัญญาให้เรามีเอกราชสมบูรณ์ก่อน

เจ้าคุณพหล ฯ เห็นด้วยในหลักการตามที่ข้าพเจ้าเสนอ แล้วท่านจึง
ให้ข้าพเจ้ากลับไปพิจารณากับหลวงเดชา ฯ เรื่องการช่างและให้ข้าพเจ้าคิดหา
เงินทุนต่อไป

๓. ข้าพเจ้าได้เชิญหลวงเดชาพิจารณาค่าประมาณการที่
อย่างคร่าว ๆ ว่าถ้าเราจะขุดคลองที่คอคอดกระยาวประมาณ ๕๐ กิโลเมตร
ขนาดกว้างและลึกอย่างคลองสุเอซรวมทั้งการตั้งร่องน้ำ

ปากคลองไปสู่ทะเลลึก ก็คงใช้เงินในขณะนั้นประมาณ ๑๐ ล้านบาท
นอกจากนั้นเราจำเป็นต้องสร้างเขื่อนและทำเทียบเรือ โรงคลังสินค้า
เขื่อนกันคลื่นในทะเล ถนนและทางรถไฟริมฝั่งคลองสะพานรถไฟและ
สะพานต่าง ๆ ข้ามคลอง โรงไฟฟ้า การโทรเลข โทรศัพท์, กระจัง
ไฟ, อาคาร, และอุปกรณ์อื่น ๆ อันเกี่ยวแก่ความจำเป็น และความ
สะดวกแก่การเดินทางเรือผ่านคลองนี้จึงได้กะกันไว้อย่างคร่าว ๆ ว่า คงจะใช้
เงินอีก ๘ ล้านบาท รวมทั้งสิ้นประมาณ ๑๘ ล้านบาท

เราได้คิดกันอีกแผนหนึ่งถึงการขุดคลองที่กว้างและลึกน้อยกว่าคลองสุเอซ
เช่นขนาดคลองโครีนธ์ของกรีซ เพื่อให้เรือเพียงขนาดที่เข้าปากน้ำเจ้าพระยาได้
ผ่านเท่านั้น อันจะเป็นการกระทบกระเทือนอังกฤษไม่มากนัก ในกรณีเราอาจ
ลดค่าใช้จ่ายสำหรับงานดินลงไปได้ประมาณ ๖ ล้านบาท แต่เราก็ต้องสร้าง
เขื่อน, สะพานข้ามคลอง และการสร้างอื่น ๆ เช่นเดียวกับการขุดคลองขนาด
คลองสุเอซนั่นเอง เราได้คิดต่อไปว่าถ้าเราจะขุดเพียงขนาดกว้างลึกเท่าคลอง
โครีนธ์แล้ว มีแผนการขยายให้เท่าคลองสุเอซในอนาคต แต่เราเห็นว่ากา
รขยายคลองต่อไปนั้นจะต้องสิ้นค่าใช้จ่ายเกือบเท่าสร้างคลองใหม่ เช่นสะพานข้าม
คลองเป็นต้น ฉะนั้น จึงคิดว่าไหน ๆ จะขุดคลองกันตรงนั้นแล้วก็ขุดกันเต็มอัตรา
โดยเอาขนาดคลองสุเอซนั้นแหละ

หลวงเดชา ฯ ถามข้าพเจ้าว่า จะเอาเงินมาจากไหน? ข้าพเจ้าตอบว่า
มันคงคลึงกับเงินสำรองใช้หนี้เงินกู้มีอยู่ที่กระทรวงการคลัง ซึ่งเก็บไว้เฉย ๆ

๕
นั้น สมควรขอเอามาใช้จ่ายในการลงทุนของประเทศชาติได้ประมาณ ๓๕ ล้าน
บาท ส่วนหนึ่งก็เอามาสร้างทาง อีกส่วนหนึ่งก็เอามาสร้างคลองคอกคอกกระ
แต่กระทรวงการคลังหวงเงินนั้น ข้าพเจ้าเห็นจะต้องเอาไปเจรจาขอลดออก
เบงเงินกู้ เพื่อรัฐบาลจะได้อนุญาตให้ใช้เงินคงคลังและเงินสำรองไว้หนึ่ได้
สะดวก

หลวงเดชา ฯ ได้ถามถึงปัญหาระหว่างประเทศ ข้าพเจ้าได้ตอบตาม
ที่ได้เรียนเจ้าคุณพหล ฯ ดังกล่าวแล้ว

ข้อสังเกต ตามที่วิทยุกระจายเสียงแจ้งว่า รัฐบาลไทยปัจจุบัน
(พ.ศ. ๒๕๐๑) คิดจะขุดคลองจากบริเวณใต้บางสะพานไปยังปากน้ำจันทน์
ให้ข้าพเจ้าคงเห็นว่า เหตุใดจึงจะขุดคลองยาวประมาณกว่า ๑๐๐ กิโลเมตร
เกินกว่าแนวที่นายช่างได้กะรวบ เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ กว่าหนึ่งเท่า แต่ได้ทราบ
ว่ารัฐบาลหวังจะได้ทองคำและแร่อื่น ๆ จากการขุดคลองนี้ จึงทำให้ข้าพเจ้า
ระลึกว่าการขุดคลอง ก็การทำเหมืองแร่กันต่างกัน แม้ข้าพเจ้าจะเห็นด้วยที่
แปลว่างานทั้งสองอย่างมีการขุดดินด้วยกัน การสร้างคลองนี้ต้องการให้คลอง
ตรงและสั้นที่สุด ส่วนการทำเหมืองแร่ มีการขุดดินในที่จำกัด และคัดเอา
ไปมาตามสายแร่ และบางที่สายแร่ก็อยู่บนบางที่ก็อยู่ลึกไม่สม่ำเสมอเครื่อง
ดินสำหรับเหมืองแร่ก็มีลักษณะต่างกับเครื่องขุดสำหรับคลอง ยิ่งเป็นเครื่อง
ดินทำเหมืองทองคำแล้วก็มีลักษณะพิเศษออกไปอีก เพราะแร่ทองคำที่มีอยู่
ดินในทรายนั้นเป็นชั้นเล็ก ๆ มากนาน ๆ จึงจะพบเป็นเม็ดโตเท่าเม็ดถั่วเขียว

ซึ่งถือว่าเป็นมหัศจรรย์ ไม่ใช่เป็นลึ้มหรือแท่งนอกจากนั้นเครื่องมือสำหรับเหมือง
ทองคำ ต้องมีเครื่องกลไกที่สามารถระวางเจ้าหน้าที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการขุดทองคำ
มีบางคนไม่เชื่อ แล้วยกยกเอาไปคนหนึ่ง ๆ เพียงวันละไม่ถึงกรั้มก็จะทำ
นายเหมือง หรือรัฐบาลขาดทุน ข้าพเจ้าได้ระลึกต่อไปอีกว่าบริเวณอำเภอบาง
สะพานเป็นแหล่งที่บรรพบุรุษของไทยได้ทำการขุด แล้วย้อนเอาแร่ทองคำขึ้นมา
ติดต่อกันเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว ในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี
ทองคำส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในกรุงนั้นก็ได้มาจากแหล่งที่กล่าวมาตั้งนั้นในสมัยโบราณ
ท่านจึงยกบริเวณนั้นขึ้นเป็นเมือง (คือที่เรียกว่าจังหวัดในปัจจุบัน) มีชื่อว่า
“เมืองกำเนิดนพคุณ” ซึ่งหมายถึงจังหวัดที่เป็นแหล่งกำเนิดทองคำในอดีต ซึ่ง
เรียกกันว่าทองเนื้อเก้าหรือทองนพคุณ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์แหล่งทองคำ
ที่กล่าวมาข้างต้นต่อมาและได้ยกบริเวณนี้ให้เป็นเมืองกำเนิดนพคุณอยู่ จนกระ
ทั่งยุบเมืองเป็นอำเภอแล้ว ต่อมาเปลี่ยนเรียกชื่อตำบลที่ตั้งว่าการอำเภอเมือง
กำเนิดนพคุณจึงกลายมาเป็นอำเภอบางสะพาน ในปลายรัชกาลที่ ๕ ได้มีบริษัท
ต่างประเทศขอตั้งมาทำเหมืองแร่ทองคำ ณ บริเวณนี้ ตามปกติแล้วพระ
มหากษัตริย์พระองค์นั้นทรงหวงแหนทรัพย์สินอันมีค่าของชาติ แต่ในการที่พระ
องค์พระราชทานสัมปทานนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าพระองค์คงทรงพิจารณาว่า ทอง
คำที่เหลืออยู่จากการขุดกันตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมาเหลืออยู่น้อยมาก ถ้าบริษัท
ต่างตัวอยากจะได้ลงทุนก็อาจเป็นประโยชน์แก่ราษฎรไทยที่จะได้ค่าจ้างจากการ
เป็นลูกจ้างบริษัท ในที่สุดบริษัทนั้นทำไปไม่สำเร็จแล้วต้องล้มละลาย ข้าพเจ้า

คิดว่าเทคนิคในการทำเหมืองทองปัจจุบันอาจจะมิอะไรดีกว่าเมื่อครั้งบริษัทนั้นทำ
 ก็ไม่ได้ ฉะนั้นจึงไม่ประสงค์คัดค้านการที่รัฐบาลจะทำเหมืองแร่ทองคำ ณ ที่
 ๕๒ เอง แต่ขอให้สำนักให้คิดว่าจะมีทองคำเหลืออยู่พอที่จะลงทุนทำได้อะไรหรือ
 ๕๓ ไม่ แต่อย่างไรก็ตามการทำเหมืองแร่เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากจากการขุดคลอง
 ๕๔ จึงไม่สมควรที่จะเอาการขุดคลองไปขึ้นต่อการทำเหมืองแร่ ที่อาจเป็นการเสี่ยง
 ๕๕ การขุดคลองอาจทำให้เห็นชั้นแร่บางชนิดบ้าง แต่ก็ไม่มากมายถึงกับจะโดยขึ้นได้
 ๕๖ ง่าย ๆ ยิ่งเป็นแร่ทองคำแล้วไม่ใช่ของหาได้ง่าย ๆ มิฉะนั้นทองคำที่หมดคุณค่า
 ๕๗ หรืออาจมีราคาถูกกว่าต้นทุนการที่ทองคำเป็นสิ่งหายากนั้นเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้
 ๕๘ ให้ทองคำมีราคาแพง.

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเห็นสมควรในหลักการที่ตำรวจวิสาหกิจใด ๆ
 ๕๙ จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ด้วย จึงคิดว่านอกจากแสวงหาแร่ดังกล่าว รัฐบาล
 ๖๐ อาจคิดอย่างอื่นอีกก็เป็นได้ ในขณะที่เราตำรวจวิสาหกิจของสมัยเจ้าคุณพหล ฯ เป็น
 ๖๑ นายกรัฐมนตรี เราได้ตำรวจถึงสิ่งพลอยได้จากสภาพที่เห็นกันได้อย่างประจักษ์
 ๖๒ ซึ่งข้าพเจ้าจะได้นำมาเล่าสู่กันฟังดังต่อไปนี้

การสร้างคลองนี้เราก็ต้องมีประกาศหวงห้ามที่ดิน ในบริเวณคลอง
 ๖๓ ประมาณ ๒ แสนไร่ และโดยเฉพาะที่ดินในบริเวณนั้นเป็นที่ดินอุดม
 ๖๔ สมบูรณ์ แต่ยังเป็นที่รกร้างว่างเปล่านั้นได้มีผู้ใดทำประโยชน์เมื่อขุด
 ๖๕ คลองขึ้นแล้วที่ดินสองฝั่งคลองต้องเจริญแน่ ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงบอก
 ๖๖ หลวงเดชา ฯ ว่าจะให้รัฐบาลลงทุนอีก ๒ ล้าน เพื่อจัดการปรุงแต่ง

๖๗ ที่ ๒ แสนไร่ให้เป็นสวน คือที่ดินบางแห่งเหมาะแก่สวนผลไม้ก็ทำ
 ๖๘ เป็นสวนผลไม้ได้ เช่นบริเวณหลังสวนที่ชั้นชื่อว่าเป็นที่ดินอุดมสมบูรณ์
 ๖๙ สำหรับสวนผลไม้ นอกจากนั้นปลูกยางพาราและมะพร้าวต้นโกโก้
 ๗๐ และไม่ย่นต้นอื่นๆ ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่อพินกำหนดห้าปีสวนเหล่านี้ก็จะ
 ๗๑ มีราคา (เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง) ไม่น้อยกว่าไร่ละ ๑๐๐
 ๗๒ บาท และถ้าเป็นสวนผลไม้ ก็มีราคามากขึ้นไปอีก ที่สวนสองแสนไร่
 ๗๓ ก็คงเป็นเงินยี่สิบล้านบาท ซึ่งเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการสร้างสวนแล้ว
 ๗๔ รัฐบาลก็ได้กำไรคืนทุนที่จะขุดคลองเราเห็นกันว่าจะไม่ใช่วิธีทางป่า
 ๗๕ แบบเผาป่าที่ทากัน โดยโค่นต้นไม้ลงแล้วใช้ไฟเผา เพราะเราเสียขาย
 ๗๖ ไม้ของชาติเราจะปรุงแต่งที่ดินสองฝั่งคลองอย่างปรารถนา เช่นไม้ใหญ่
 ๗๗ ต้นโตสามารถทำเป็นซุงเพื่อใช้ทำเรือนได้ก็ต้องประคองให้เป็นซุง ไม้
 ๗๘ โตที่เหลือเป็นแผ่นกระดานปลูกอาคารได้ก็ต้องเลื่อย ไม้โตทำเป็นเสา
 ๗๙ เข็มได้ก็ต้องเอามาเป็นเสาเข็ม ส่วนไม้ที่ใช้อย่างอื่นไม่ได้ จึงเอามา
 ๘๐ เผาเป็นถ่านไม่ใช่เผาทิ้งให้เป็นขี้เถ้า ในการนี้รัฐบาลก็จะมียาได้เพิ่ม
 ๘๑ ขึ้นอีกในการถางป่า

๘๒ เราได้พิจารณากันว่าที่ดินสองฝั่งคลองใหม่แน่นอนจะให้กรรมกรที่มาช่วยการ
 ๘๓ ขุดคลองมีสิทธิชอกก่อนผู้อื่น เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีที่ดินอันเป็นที่สวนอย่างอุดม
 ๘๔ สมบูรณ์เป็นกรรมสิทธิ์ของแต่ละคน โดยให้ชำระเงินผ่อนเป็นงวด ๆ กรรมกร
 ๘๕ เหล่านี้หากมาจากภาคอื่นทิวราชอาณาจักร และเมื่อเขาได้ช่วยขุดคลองสำเร็จ

แล้ว ก็จะได้มีที่ดินพร้อมด้วยอาคารที่สร้างให้ด้วยราคาถูกลงอย่างผาสุกกรรมกรแต่ละคนก็เพียงแต่จะบำรุงพืชผลที่เราลงไว้ให้ และต่อเติมตามที่เขาเห็นสมควรเขาก็จะเก็บผลไม้อย่างสบาย และนำไปส่งตลาดค้ากับต่างประเทศซึ่งอยู่ที่ปากคลองซุดใหม่^๕ ซึ่งเราจะได้อาชีพที่หนักกว่าที่ต้องผ่านเมืองท่าของประเทศอื่น ที่ดินส่วนที่เหลือจากขายให้กับกรรมกร ก็จะได้ขายให้แก่คนไทย ซึ่งเป็นคนยากจน หรือคนที่ไม่มีหลักทรัพย์ของตนเองตามที่กรรมกรขายที่ดินจะได้ตรวจสอบพิจารณาให้ถี่ถ้วน เพื่อป้องกันมิให้คนมั่งมีเอาเงินไปซื้อที่ดินจากกรรมกร หรือคนยากจนดังกล่าวแล้ว เราก็จะต้องมีข้อกำหนดว่าที่ดินซึ่งกรรมกร และคนยากจนรับซื้อไปนั้นจะซื้อขายหรือโอนด้วยวิธีอื่น ๆ ไม่ได้ นอกจากโอนทางมรดกเท่านั้น

ข้าพเจ้าได้เสนอเรื่องนี้ปรึกษา กับหลวงเดชาฯ ต่อเจ้าคุณพหลฯ แล้วเดินทางไปเจรจาขอลดดอกเบี้ยเงินกู้ สำเร็จแล้วกลับมาประเทศไทยได้รับมอบหมายให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและได้แก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค ซึ่งเป็นอุปสรรคของอธิปไตยและเอกราชแห่งชาติไทย แล้วย้ายไปรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ต่อมาก็มียุทธการต่าง ๆ จนกระทั่งสัญญาสมบูรณแบบตามที่ราชทูตไทยรัฐอยู่แล้ว

๕. บัดนี้ สัญญาไม่เสมอภาคและสัญญาสมบูรณแบบก็หมดไปแล้วตามนิตินัยประเทศไทยมีความเป็นเอกราช สิ่งที่ข้าพเจ้าเป็นห่วงอีกคือ

เอกราชตามพฤตินัย เพราะปัญหาที่จะต้องคิดให้รอบคอบ มิใช่อยู่แต่เพียงว่าเราเห็นว่าเป็นเอกราชตามนิตินัยแล้วก็จะทำตามผลการ

ข้าพเจ้าสนับสนุนรัฐบาลให้ชุดคอบคอดกระสำเร็จไปตามอุดมการณ์ที่ข้าพเจ้าพรรณามาแต่ต้น ก็เพราะมีความหวังว่า รัฐบาลจะรักษาและป้องกันเอกราชของชาติ ตามพฤตินัยได้ และใช้ทุนของชาติไทยเราเองตั้งที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไป

ประการที่ ๑ การรักษาและป้องกันเอกราชทางพฤตินัย ข้าพเจ้าคิดว่านักการเมืองปัจจุบันนี้ จำนวนมากเคยเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเจ้าคุณพหลฯ มาโดยตรง คงจะระลึกถึงเจ้าคุณพหลฯ บ้างว่าในระหว่างที่ทำงานดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่นั้น ราษฎรได้รับความร่วมมือเป็นสุข เอกราชและอธิปไตยของชาติเท่าที่มิอยู่ขณะนั้นมีได้เสมอลงไปแต่ได้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะท่านเจ้าคุณ ได้นำราษฎรรักษาคุณภาพแห่งอำนาจไว้เป็นอย่างดี การงานของประเทศชาติสมดุลง่ายไปทุกส่วน

ภายหลังสงครามครั้งที่แล้วหลายรัฐบาลไทยที่มีอยู่ก่อนรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๗๐ ก็ได้นำหลักนโยบายอันสุขุมคัมภีรภาพของเจ้าคุณพหลฯ มาใช้ เพื่อรักษาความเป็นเอกราชตามนิตินัยและตามพฤตินัยของชาติ โดยรักษาคุณภาพแห่งอำนาจของมหาประเทศไว้ได้ แม้ว่ารัฐบาลเหล่านั้นจะมีข้อบกพร่องบางอย่าง แต่ก็ไม่บกพร่องในเรื่องความเป็นเอกราชของชาติ ซึ่งสำคัญกว่าบุคคลและสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น

ราษฎรหลากหลายในปัจจุบันนี้ได้เรียกร้อง โดยใช้ภาษาอย่างสามัญชนว่า "ความเป็นกลาง" ซึ่งทำให้บางท่านวินิจฉัยตามรูปการณภายนอกของศัพท์เทคนิคแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ และบางท่านก็คัดค้านความต่างๆ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าการพิจารณาคำเรียกร้องของราษฎรสามัญทั่วไปนั้นจะต้องพิจารณาเจตนารมณ์ของราษฎร เพราะถ้าจะพิจารณาเพียงกันตามศัพท์เทคนิคแล้ว ข้าพเจ้าเองและเชื่อว่าอีกหลายท่านถ้าใช้เวลาว่างสำรวจศัพท์ที่เราใช้แล้วก็จะพบว่าเราท่านใช้ศัพท์ผิดเพี้ยนไปได้ จึงควรให้อภัยแก่ราษฎรสามัญโดยอย่าเข้มงวดในการใช้ศัพท์เทคนิคนัก

ข้าพเจ้าคิดว่า "ความเป็นกลาง" ที่ราษฎรสามัญเรียกร้องนั้นหมายถึงดุลยภาพแห่งอำนาจ ซึ่งเป็นนโยบายที่เจ้าคุณพลฯ นำราษฎรมาสมทบหนึ่งในการรักษาอธิปไตยและเอกราชของชาติไว้ได้อย่างมั่นคงและเที่ยงยืน เพราะท่านไม่เอาชาติไปเป็นเดิมพันถ่วงน้ำหนักข้างหนึ่งข้างใด สิ่งที่ท่านเอาเป็นเดิมพัน คือการรักษาชาติด้วยกาย, วาจา, ใจ ท่านเทอดทูลชาติไทยเหนือบุคคลใด ๆ ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านที่เคยอยู่ได้บังคับบัญชาโดยตรงของเจ้าคุณพลฯ คงสามารถเจริญรอยตามได้ นโยบายของเจ้าคุณพลฯ ตั้งว่าท่านเป็นเกราะที่แข็งแกร่งในการป้องกันอิทธิพลของต่างชาติที่จะแทรกเข้ามาในปัญหาการชดชองกระ และปัญหาอธิปไตยกับเอกราชของชาติไทย ข้าพเจ้าหวังว่าความหวังของข้าพเจ้าคงไม่พลาด

ประการที่ ๒ ปัญหาทุน ข้าพเจ้าเห็นว่าการสร้างคล่องที่คอคอดกระนั้นเป็นการลงทุนที่ดีอย่างหนึ่งสำหรับชาติไทยโดยชาติไทยเอง ฉะนั้นเป็นการสม

ควรที่รัฐบาลจะนำเอาทุนนอนที่มีอยู่โดยยังมีได้ใช้เป็นประโยชน์อย่างใด และไม่ควรกระทบกระเทือนถึงเสถียรภาพของเงินตรามาลงทุนได้

ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ถ้ารัฐบาลจะคิดกู้เงินของชาติอื่นมาลงทุนในการนี้ เพราะจะทำให้เกิดภาวะผูกพันทางพหุติณย์หลายอย่าง ผลที่เราหวังจะได้ความเป็นเอกราชสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในทางเศรษฐกิจก็จะกลับกลายเป็นเสียเอกราชทางพหุติณย์อย่างอื่น ๆ

ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ถ้ารัฐบาลจะเพิ่มภาษีอากรหรือลดเงินเดือนข้าราชการเพื่อการนี้และข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยที่จะเอาทุนนอนของชาติมาใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องที่ไม่ใช่การลงทุน เช่นการชุดคอคอดกระนี้

ข้าพเจ้าเห็นว่า รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ . และบางรัฐบาลต่อๆ มาจนถึงมีการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น ได้สะสมทุนบางประเภทไว้ให้ชนรุ่นหลัง ซึ่งยังคงมีเหลืออยู่บ้างพอที่รัฐบาลนี้อาจนำเอามาลงทุนในการสร้างคล่องกระได้ และยังมีขุมทรัพย์อีกบางประเภทที่ข้าพเจ้าจะบอกให้ท่านไปสำรวจเอามาใช้ในการนี้ ทุนและขุมทรัพย์เหล่านี้เป็นทองคำแท่งที่ชาติไทยมีอยู่แล้วไม่ต้องไปชุดค้นจากดินให้เสียเวลา ทองคำแท่งเหล่านี้บางประเภทก็เป็นทุนสำรองเงินตรา บางประเภทก็ไม่ใช่ทุนสำรองเงินตรา แม้ทองคำที่รัฐบาลเอาขึ้นบัญชีเป็นสำรองเงินตรานั้น ก็ยังมีบางประเภทที่การได้มา การนำไป การมีอยู่ มิได้ทำให้เงินตราปัจจุบันนี้ขึ้นหรือลดลง เช่นทองคำประ

เกทที่เราได้คนจากพันธมิตร ซึ่งยึดครองญี่ปุ่น และมันเราได้ฝากไว้ใน ส.ร.อ.
 นั้น เมื่อคราวญี่ปุ่นได้เอาทองคำส่วนหนึ่งแห่งธนาคารชาติของเขาขึ้นไว้ว่าเป็น
 ของไทย เนื่องจากที่เขาขอเบิกเป็นเงินบาทในระหว่างสงครามทองคำประ
 เกทนั้นก็ได้ช่วยให้เงินบาทระหว่างสงครามมีค่าขึ้นอย่างไร เมื่อเสร็จสงคราม
 แล้วพันธมิตรยึดทองคำประเกทนั้นไว้ ก็มีได้ทำให้เงินบาทของไทยเสื่อมค่าลง
 ไปเพราะเหตุนี้ คือเสื่อมค่าเพราะเหตุอื่น ๆ ภายหลังเราได้ทองคำนั้นคืนมา
 ก็มีได้ทำให้เงินบาทมีค่าขึ้นอย่างไร เพราะค่าของเงินบาทเสื่อมลงโดยเหตุอื่น ๆ

เพื่อความเข้าใจของสามัญชนผู้อ่านจดหมายนี้ ข้าพเจ้าขอชี้แจง
 อย่างง่าย ๆ ว่าระบบเงินตราของไทยเมื่อก่อนสงครามครั้งที่แล้วนั้นเป็นระบบ
 การแลกเปลี่ยนอย่างเสรี คือผู้ใดมีธนบัตรเป็นจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น
 สมมติว่าตั้งแต่นั้นบาทขนไปก็มีสิทธิเอาธนบัตรนั้นมาขอแลกเงินตราต่าง
 ประเทศที่เป็นทุนสำรองได้ทันทีโดยรัฐบาลปฏิเสธไม่ได้ ในสมัยนั้นรัฐบาลสยาม
 ได้มีทุนสำรองมั่นคงนัก คือนอกจากเงินตราต่างประเทศแล้วยังมีทองคำอีกด้วย
 คือมีหลักทรัพย์อื่นมีค่า ๑๐๐% ซึ่งไม่หวั่นเกรงแม้จะมีผู้เอาธนบัตรที่ออกใช้
 หมดมาขอแลกทุนสำรอง แต่ในระหว่างสงครามที่แล้วเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน
 ระบบเงินตราของไทยก็เหมือนกับอีกหลายประเทศในโลก คือใช้ระบบควบคุม
 กล่าวคือ ผู้ถือธนบัตรไทยไม่มีสิทธิที่จะขอแลกเงินตราต่างประเทศที่เป็นทุนสำรอง
 รัฐบาลยอมให้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศได้ตามที่รัฐบาลเห็นสมควร
 เพื่อไม่ต้องเอาทุนสำรองที่มีอยู่เดิมมาจ่ายเพื่อแลกเปลี่ยน รัฐบาลอาจทำได้โดย

รักษาดุลยภาพแห่งมูลค่าที่มีผู้เอาเงินบาทมาขอแลกเงินตราต่างประเทศที่รัฐบาล
 ได้รับมา เช่นได้รับมาจากการขายสินค้าแก่ต่างประเทศเป็นต้น ถ้ารัฐบาลรักษา
 ดุลยภาพเช่นนี้ได้ไม่ได้ คือมีการแลกเปลี่ยนเงินบาทเป็นเงินตราต่างประเทศ
 เกินกว่ามูลค่าที่รัฐบาลได้รับแล้วก็จะต้องจำหน่ายทุนสำรอง และในที่สุดทุนสำรอง
 ก็หมด

ตามปกติชาติไทยเราอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบในทางการค้า
 และเศรษฐกิจกับต่างประเทศอยู่แล้ว ถ้าเราดำเนินการให้เป็น
 ไปตามธรรมดา โดยไม่ถ่วงตาตั้งแห่งอำนาจให้หนักไปข้างใด
 อันเป็นการทำให้ดุลยภาพทางการเศรษฐกิจและการค้าเสียไป
 แล้ว เราก็รักษาดุลยภาพในการแลกเปลี่ยนได้โดยไม่ต้องทำ
 อะไรให้ยุ่งยาก ดังนั้น การรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจไว้ให้ได้
 จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะแก้ไขความหนักใจของรัฐบาลในดุลยภาพ
 ทางการคลังและทางงบประมาณ

เนื่องจากเราเสียดุลยภาพไปมากในระหว่างสงคราม จึงเป็นเหตุให้ค่า
 บาทตกต่ำไปต่อมาจนภายหลังสงครามด้วย ซึ่งปรากฏว่าเงิน ๑๘ บาท
 จะแลกดอลลาร์ที่ ส.ร.อ. ได้ ๑ เหรียญ แต่บางรัฐบาลที่มีอยู่ก่อนรัฐ
 หาร (พ.ศ. ๒๔๕๐) ได้ใช้วิธีรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจและเศรษฐกิจ
 จึงทำให้ค่าของเงินบาทสูงขึ้น คือเงิน ๑๐ บาทแลกได้ ๑ ดอลลาร์ที่
 ส.ร.อ. แต่บัดนี้ ราษฎรไทยต้องจ่ายถึง ๒๑-๒๒ กว่าบาท จึงจะแลก
 ดอลลาร์ที่ ส.ร.อ.

โดยมีความหวังว่ารัฐบาลจะรักษาคุณภาพต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้วไว้ได้
ข้าพเจ้าจึงได้เสนอต่อราชทูตและรัฐบาลในการที่จะเอาทองคำบางประเภทที่ชาติ
ไทยมีอยู่มาลงทุนซดคดองกระตังกล่าวในข้างบนนี้

เพื่อความเข้าใจของสามัญชนว่า ชาติไทยมีทองคำอยู่ในเวลานี้อย่าง
ไรบ้างนั้น ข้าพเจ้าจึงลงนิกเค้า ๆ จะขอเล่าสู่กันฟัง ถ้าความจำของข้าพเจ้า
เลือนไปบ้างก็ขอท่านผู้อ่านโปรดอภัยให้ด้วย

ก. ในสมัยก่อนที่ข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมี
ทุนสำรองเงินตราของไทยเอาฝากไว้เป็นเงินปอนด์สเตอร์ลิงค์ในอังกฤษ
แทบทั้งสิ้น เมื่อข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งที่กระทรวงการคลัง ได้พิจารณา
เห็นว่าวิธีดังกล่าวนี้เป็นการทำงานให้เงินตราและเศรษฐกิจของไทยต้อง
ตกอยู่ภายใต้เงาอังกฤษอย่างสิ้นเชิง ยิ่งกว่านั้น ถ้าเงินอังกฤษเสื่อม
ราคาลงไปเงินไทยก็จะต้องเสื่อมราคาด้วย ข้าพเจ้าจึงได้สั่งให้ธนาคาร
ตัวแทนรัฐบาลไทยในอังกฤษเอาเงินปอนด์ที่เป็นทุนสำรองเงินตราส่วน
หนึ่งซดเป็นทองคำประมาณ ๑๕ ล้านกรัม แล้วนำมาเก็บไว้ที่หอง
นิรภัยของกระทรวงการคลัง ณ กรุงเทพบ ต่อมาเงินปอนด์เสื่อมราคา
ลง โดยอังกฤษได้ลดค่าของเงินปอนด์ที่แลกเปลี่ยนกับเงินดอลลาร์
ด.ร.อ. ประมาณปอนด์ละ ๒๐ เช่นต่ออเมริกันจึงทำให้ทองคำที่ข้าพเจ้า
นำมาเก็บไว้ ณ กรุงเทพบ นั้นมีราคาสูงขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับเงินปอน
อันทำให้ชาติไทยได้มีกำไรจำนวนมากและทำให้ค่าแห่งทุนสำรองเงิน
ตราไทยสูงขึ้น นอกจากนี้ก่อนที่อังกฤษจะลดค่าเงินปอนด์ ข้าพเจ้า

ได้ตัดบัตรรับฟังถึงฐานะของเงินอังกฤษเห็นว่าอังกฤษจะต้องลดค่าใน
เร็ววัน จึงได้ส่งโอนเงินปอนด์อีกส่วนหนึ่งไปเป็นเงินเหรียญอเมริกัน
เป็นการด่วน โทรเลขของข้าพเจ้าไปถึงลอนดอนประมาณ ๖ ชั่วโมง
ก่อนอังกฤษประกาศลดราคาเงิน จึงสามารถโอนเงินปอนด์บางส่วน
ไปเป็นเงินดอลลาร์อเมริกัน ซึ่งชาติไทยได้มีกำไรส่วนหนึ่ง

เมื่อรัฐบาลสมัยก่อนโน้นประกาศสงครามกับอังกฤษ อังกฤษจึงได้ยึด
เมืองของไทยที่ฝากไว้ในอังกฤษ แต่ทองคำที่เราเอามาเก็บไว้ในกรุงเทพ ฯ ก็ได้
หลุดพ้นจากการยึดของอังกฤษ และข้าพเจ้าคิดว่ายังอยู่เรียบร้อยที่หองนิรภัย
ของชาติไทยจนถึงทุกวันนี้ ทองคำประเภทนี้ก็ยังไม่ควรที่รัฐบาลจะแตะต้องก็
ขอปรึกษาไว้เพื่อความจำเป็นอันสำคัญอย่างยิ่งยวดในกาลภายหน้า

ข. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ เนื้อเงินมีราคาตกต่ำลงเรื่อย ๆ รัฐบาลไทย
จะนำเงินเหรียญบาทอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อคิดเป็นเนื้อเงินก็มีราคาประมาณ
๕๐ สตางค์ ราษฎรก็ไม่นิยมเหรียญบาท ๆ จึงค้างอยู่ที่กระทรวงคลัง
ประมาณ ๕๐ กว่าล้านเหรียญ ข้าพเจ้าจึงได้ส่งเอาเหรียญเหล่านั้นไปขายแล้ว
เป็นทองคำได้ประมาณ ๗ ล้านกรัมเศษ เอาฝากไว้ที่ ส.ร.อ. ทองค้างคุด
นั้นก็ยังไม่ควรแตะต้องเช่นเดียวกับที่กล่าวในข้อ ก.

ค. เมื่อก่อนญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์นั้นญี่ปุ่นได้ถูกอังกฤษอเมริกันกัก
กักราคาต่างประเทศของญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศเหล่านั้น ญี่ปุ่นไม่มีเงินตราต่างประเทศ
เพราะมาแลกเปลี่ยนเงินบาทเพื่อซื้อข้าวสาร ญี่ปุ่นจึงได้มาเจรจากับรัฐบาลไทย
ขณะนั้นเพื่อขอเอาเงินเยนมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาท ข้าพเจ้าเห็นว่าเงินเยนไม่มั่น

ข้าพเจ้าจะว่าทองคำประเภทนี้มีประมาณ ๓๐ ล้านกรัมเศษ ถ้าขาย
ยังตลาดเสรีที่มีราคาสูงกว่าราคาทางการของ ส.ร.อ. แล้วเราจะได้เงินตรา
ประเทศ ๓๐ ล้านเหรียญอเมริกา อันจะเป็นทุนสำหรับชุดคลองกระได

๑. ยังมีทองคำแท่งและเงินอยู่ที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
ซึ่งไม่เกี่ยวกับเงินสำรองเงินตราเลย ข้าพเจ้าได้สอบถามแล้วได้ความว่า ทอง
คำแท่งและเงินแท่งเหล่านี้เป็นของเจ้าประเทศราชแห่งเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือ
ตะวันออกเฉียงเหนือ และวรายาต่าง ๆ ในบริเวณจังหวัดเมืองภาคใต้ ที่ได้
มาในนามของราษฎรแห่งหัวเมืองเหล่านั้นทุกเล็ดถ้ายเพื่อเป็นราชบรรณาการ
แก่พระมหากษัตริย์ไทยตามระบบศักดินา ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าเงินและทองคำ
เหล่านี้จะมีน้ำหนักสักเท่าใด เงินทองเหล่านี้เต็มเก็บไว้ ณ ห้องนิรภัยเก่าของกรม
ตรวจการคลังมาหลายสมัยแล้ว เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าคุณจอมมารค
แพ) ได้กรุณาเล่าให้ฟังว่าในสมัยที่ท่านเป็นสนมเอกแต่ผู้เดียวของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นท่านได้เห็นทองแท่งและเงินแท่งชนิดนี้มาก ทั้ง
เล่าว่าเวลานั้นท่านเป็นเด็กไม่รู้จะเอาทองแท่งไปทำอะไร ท่านจึงเอาทองคำมา
แท่งมาใช้เป็นที่ทับชายมุ้งเพื่อกันไม่ให้มุ้งปลิว ทั้งนี้ก็แสดงว่าทองคำและเงิน
แท่งชนิดนี้มีอยู่มาก ข้าพเจ้าคิดว่าราษฎรในภาคพายัพ และภาคอีสานคงจะมี
ความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้ทราบข่าวว่าทองคำแท่งและเงินแท่ง ซึ่งเจ้าประเทศ
ราชในสมัยก่อนได้นำมาทูลเกล้า ฯ ถวายเป็นราชบรรณาการในนามของพัน
เหล่านั้นยังคงมีเหลืออยู่ที่ยังมิได้เอาไปทำประโยชน์อย่างอื่น ถ้าหากรัฐบาลจะ
นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดทรัพย์สิน

สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อนำเอาทองคำแท่งและเงินเหล่านี้เปลี่ยนสภาพให้
เป็นทุนส่วนหนึ่งของคลองที่จะขุดใหม่ก็จะได้เป็นผลประโยชน์แก่ชาติไทยเป็น
ส่วนรวมและจะนำมาซึ่งความปลื้มปิติของราษฎรในภาคต่าง ๆ ที่ได้มีส่วนใน
การนี้ด้วย

ฉ. ถ้าหากทองคำแท่งตามที่กล่าวข้างต้นยังไม่พอเป็นทุนในการขุด
คลอง(แต่ข้าพเจ้าคิดว่าพอ) ข้าพเจ้าเห็นว่าการขุดคลองนี้มีไว้ที่เราจะต้อง
จ่ายเงินค่าก่อสร้างทันทีรวมทั้งหมด ก็อาจจะจ่ายเป็นงวด ๆ / ไปตามโครงการ
ในระหว่างนี้รัฐบาลก็มีเวลาหาทางประหยัดรายจ่ายแผ่นดินที่ไม่จำเป็นเอามา
ใช้ในการนี้ โดยไม่ต้องเพิ่มภาษีอากรหรือลดเงินเดือนข้าราชการ ข้าพเจ้าเห็น
ว่ารัฐบาลสามารถทำได้ เพราะหวังว่าคงจะมีหลายท่านที่จะเจริญรอยตามเจ้า
คุณพลในการเทศศุทธชาติเหนือบุคคล โดยกาย, วาจา, ใจ

๕. ข้าพเจ้าหวังว่า ในการที่เอาทองคำส่วนที่ไม่กระทบกระเทือนถึง
เสถียรภาพของเงินตรามาเป็นทุนในการขุดคลองกระได นอกจากชาติไทยจะได้
รับประโยชน์โดยตรงดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ก็ยังมีประโยชน์ทางอ้อมอีกมาก
หลายรวมที่จะเป็นการทำให้มีเงินหมุนเวียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การค้าและ
การเศรษฐกิจที่ฝืดอยู่ในขณะนี้ได้กระเตื้องขึ้นอีก การนี้จะเป็นประโยชน์แก่คน
ไทยทุกวรรณะ เจ้าสมบัติ หรือผู้มีทุนน้อย หรือวรรณะไร้สมบัติ แม้ว่าชาว
ยุโรป ชาวอเมริกัน ชาวอาเซียทุกชาติทุกภาษาที่มาทำการค้าและวิสาหกิจ พึง
พอใจสมภารของชาติไทยอยู่ในเวลานี้ ก็คงพลอยได้รับประโยชน์จากการลงทุน
ของชาติไทยในการสร้างคลองกระได โดยทุนของชาติไทยเองดังกล่าวแล้วนั้นด้วย

ขอแสดงความนับถือ
ปรีดี พนมยงค์
(นายปรีดี พนมยงค์)